

şeklinde ayırım yapmalarını, tarafların çekişmeye yol açabilecek hususları daha açık hale getirip ihmal edilen özeni telâfi etmelerine imkân verme anlamında kabul etmek gerekir. Bâtil (rükün ve in'ikad şartlarına ilişkin sakatlığı bulunan, konu açısından dar anlamıyla garar ihtiva eden) akidler içinse bunu düşünmek mümkün değildir. Nitekim Darîr'in garar tasnifi içinde yer alan ve sırf cehâlet ihtiva eden durumlarda (yk. bk.) Hanefî âlimlerinin yasaklama gerekçesinin "nizaya yol açma ihtimali" olmasına dayanarak butlân değil fesad müeyyidesini öngördükleri tesbit edilebilmektedir. Buna göre Darîr'in, bir taraftan hadislerde yasaklanan gararın âyetteki bâtil kapsamında olduğu hususunda müfessirlerin fikir birliği ettiklerini belirtirken diğer taraftan da, "Her meçhul garardır" tezini ileri sürmesini tutarlı saymak güçtür. Zira kendisinin de sık sık belirttiği gibi özellikle Hanefî âlimleri her meçhulü bâtil (özümü itibarıyla sakat ve tamir edilemez) saymamışlardır.

Öte yandan ribâ ile garar arasında önemli bir fikrî bağ bulunduğu, ribâ ve gararın İslâm'ın kazanç yollarına ilişkin dünya görüşünü yansıtan ve birbirini bütünleyen iki temel yasak olduğu söylenebilir. Şöyle ki: Ribâ risksiz kazancın yasaklanması anlamına gelirken bundan riskin kurumlaştırılması gereği ya da kazancı sırf risk üzerine bina etme gibi bir sonuca ulaşılmaması gerektiğini gösteren diğer bir hüküm garar yasağıdır. Başka bir ifadeyle risk veya riskin sıfırlanması kazanç engeli de kazanç sebebi de olmamalıdır. Ribâda risk, daha doğrusu risk endişesi bir taraf için kazanç engeli (kazanabileceği gerçek miktardan vazgeçip daha azına razı olma sebebi), diğer taraf içinse kazanç sebebi (kazanabileceği miktardan fazlasını elde etme) olmaktadır. Garar durumlarında da normalde elde edilecek kazanç ilâve olarak sağlanan bir kazanç vardır ki bunun asıl sebebi risktir.

Son olarak belirtmek gerekir ki akdın sıhhatini etkileyecek ölçüde gararın ve gararla ilintili cehâletin varlığını kabul edip etmemede içtimaî şartların, pozitif bilimler alanındaki gelişmelerin, örf ve âdetlerin, özellikle ticarî teamüllerin önemli bir role sahip olduğu, dolayısıyla bu konudaki hukukî değerlendirmelerin zamana ve kişilere göre değişiklik gösterebileceği inkâr edilemez. Nitekim günümüz içtimaî ve iktisadî hayatında önemli yeri olan sigorta, borsa ve ben-

zeri kurumlar İslâm hukuku bakımından değerlendirilirken ele alınan olayın daha çok garar açısından nitelendirilmesine ağırlık verildiği görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, II, 1091; Wensinck, *el-Mu'cem*, "ğrr" md.; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "ğrr" md.; *el-Muvaatta'*, "Büyü", 75; Buhârî, "Büyü", 61; Müslim, "Büyü", 4; İbn Mâce, "Ticârât", 23; Ebü Dâvûd, "Büyü", 24-25, 68; Tirmizî, "Büyü", 17, 19; Nesâî, "Büyü", 60; İbn Hazm, *el-Muhalâ*, Kahire 1969, IX, 360-381; Şirâzî, *el-Mühezzeb*, I, 262-270, 278-282; Serahsî, *el-Mebsût*, XII, 108-109, 124-125, 192-198; XIII, 2-28; İbn Rüşd el-Ced, *el-Mukaddimât*, Kahire 1325, II, 547-556; Kâsânî, *Bedâ'î*, V, 156-183; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, II, 122-137; İbn Şâs, *İkdu'l-cevâhiri's-semîne*, Beyrut 1995, II, 419-424, 529-536; İbn Kudâme, *el-Muğni*, Kahire, ts. (Mektebetü'l-Cumhuriyyeti'l-Arabiyye), IV, 74-148, 228-233; Nevevî, *el-Mecmâ'*, IX, 257-342; Karâfî, *el-Furâk*, Kahire 1347 — Beyrut, ts. (Âlemü'l-Kütüb), I, 141-149; III, 265-266; a.m.f., *ez-Zahîre* (nşr. Muhammed Haccî), Beyrut 1994, V, 182-206; İbn Teymiyye, *el-Fetâvâ'l-kübârâ*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Ma'rife), III, 410, 419-470; a.m.f., *Nażariyyetü'l-ıcaqd*, Kahire 1949, s. 224-225; İbn Cüzey, *el-Kavâninü'l-fıkhiyye*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kalem), s. 169-170; Zeylaî, *Tebyinü'l-ıhakâ'ik*, Bulak 1314, IV, 44-69; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lamü'l-muvakkı'în*, I, 344-346; II, 27-35; Erdebîlî, *el-Envâr li-a'mâli'l-ebârâ*, Kahire, ts. (Matbaatü Mustafa Muhammed), I, 226-228; İbnü'l-Hümâm, *Fetḥü'l-ıkadîr* (Kahire), VI, 41-106; İbn Nuceym, *el-Eşbâḥ ve'n-nezâ'ir* [baskı yeri yok], 1290 (Matbaatü'l-Âmire), I, 156, 319; Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Kahire 1386/1967, III, 405-409; Şelebî, *Hâşiyetü tebyini'l-ıhakâ'ik*, Bulak 1314, IV, 43-69; Derdîr, *eş-Şerḥü's-şâğir 'alâ akrebi'l-mesâlik ilâ mezhebi'l-İmâm Mâlik*, Ebüzabî 1989, III, 30-45, 86-115; Şevkânî, *Nejlü'l-evṭâr*, V, 166-170; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr* [baskı yeri yok], 1257 (Dârü't-Tibâi'l-âmire), IV, 28-30, 166-173, 307-324; *Mecelle*, md. 32, 54; Subḥî Mahmesânî, *en-Naẓariyyetü'l-âmme li'l-mucebât ve'l-ıkuḍ*, Beyrut 1948, II, 72-77, 164-188; Senhürî, *Meşâdirü'l-ıhak*, III, 6-100; Zerkâ, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, II, 692-695; Sıddîk Muhammed el-Emîn ed-Darîr, *el-Ğarar ve eşeruhü fi'l-ıkuḍ fi'l-fıkhü'l-İslâmî*, Kahire 1386/1967; Afzal-ur-Rahman, *Economic Doctrines of Islam*, Lahore 1975, IV, 133-142; Ziaul Haque, *Landlord and Peasant in Early Islam*, Delhi 1985, s. 12-15; Muhammed Vefâ, *Ebrezû şüveri'l-büyü'l-fâside*, Kahire 1404/1984, s. 73-229; Subḥî Abdülhafız Kâdî, *Kaḍâyâ mu'âşıra fi'l-ıhadâretü'l-İslâmiyye*, Beyrut 1984, II, 415-442; Nabil A. Saleh, *Unlawful Gain and Legitimate Profit in Islamic Law*, Cambridge 1986, s. 49-84; H. Yunus Apaydın, *İslâm Hukukunda Hukûkî İşlemlerin Hükümsüzlüğü* (doktora tezi, 1989), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 10-12; Ali el-Haffî, "el-Ğarar fi'l-ıkuḍ", *Mecelletü'l-Ma'he di'l-bühûş ve'd-dirâsâti'l-Arabiyye*, sy. 4, Kahire 1973, s. 83-130; "Ğarar", *Mv.F.*, XXXI, 149-167; Ali Bardakoğlu, "Bey", *DİA*, VI, 14-16; İbrahim Kâfi Dönmez, "Cehâlet", *a.e.*, VII, 219-222.



İBRAHİM KÂFİ DÖNMEZ

GARAZ

(الغرض)

Tutum ve davranışların kendisine yöneldiği gaye, maksat, gâî sebep anlamında felsefe ve kelâm terimi
(bk. GÂİYYET; İLLİYYET).

GARCIA GOMEZ, Don Emilio
(1905-1995)

İspanyol şarkiyatçısı, diplomat.

Ağırlıklı olarak klasik Arap edebiyatı üzerinde çalışan Batılı şarkiyatçıların önde gelen isimlerinden biridir. Bu sahaya karşı duyduğu ilgi, 1920'li yıllarda Madrid Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğrenci iken hocası Miguel Asín Palacios'un etkisiyle başladı. 1926'da verdiği *Un cuento árabe, fuente común de Abentofáil y de Gracián* adlı doktora tezinde, daha önce Menéndez Pelayo, B. Carra de Vaux ve L. Gauthier gibi şarkiyatçıları meşgul etmiş olan İbn Tufeyl'in "Hay b. Yakkân" isimli kıssasının kaynağı meselesini ele aldı ve söz konusu kıssanın iskeletini, İskender'le irtibatlandırılan "İlâh, Kral ve Kızı" adlı anonim bir Arapça kıssanın teşkil ettiği sonucuna vardı. Bu çalışma ilim âleminde büyük yankı uyandırdı ve onu takdir edenler kadar tenkit edenler de oldu. Bunlardan Anne-Maria Goichon, García Gómez'in gerçekten delil sayılabilecek referanslar göstermeden sadece iki kıssa arasındaki bazı benzerliklerden hareketle böyle bir sonuca ulaşmasını inandırıcı bulmadığını dile getirdi.

García Gómez, doktorasını verdiği yıl Madrid Üniversitesi'nde asistan olarak göreve başladı ve arkasından araştırma ve incelemelerde bulunmak üzere Mısır ve Suriye'ye gitti. 1929'da, XV. yüzyılda Mağribliler arasında yaşayan ve esas itibarıyla İskender'i anlatan bir kıssayı Arapça yazma nüshası ve İspanyolca tercümesiyle birlikte neşredince ilim âlemindeki şöhreti daha da yaygınlaştı. *Un texto árabe occidental de la leyenda de Alejandro* (Madrid 1929) adını taşıyan bu eser, o tarihte isim yapmış birçok şarkiyatçının takdirine mazhar oldu ve bir yıl sonra kendisine Kraliyet Akademisi'nin Fastenrath ödülünü kazandı. Mısır ve Suriye'de topladığı malzemeye, özellikle de İbn Saîd el-Mağribî'nin *Râyâtü'l-müberraizîn* adlı eserine

dayanarak kaleme aldığı Endülüs şiirine dair *Poemas arábigoandaluces* (Madrid 1930) adlı antolojisi şarkiyatçılar arasında García Gómez adını bir defa daha öne çıkardı. Bu antoloji, içerdiği bilgilerin tarihi ve edebî kıymeti yanında araştırmacının Arapça şiirleri İspanyolca'ya tercüme ederken sergilediği şairane üslup bakımından da önemli ve dikkat çekicidir.

1930 yılında henüz yirmi beş yaşında iken Granada Üniversitesi'nde Arap Dili Bölümü öğretim üyesi oldu. Buradaki hocalığı sırasında bir taraftan da araştırma ve incelemelerini devam ettirdi. 1932'de hükümet nezdinde girişimlerde bulunarak Madrid ve Granada'da birer Arap araştırmaları enstitüsünün kurulması için çaba gösterdi; sonunda bunlardan Escuelas de Estudios Árabes de Granada'nın kuruluş çalışmalarını yürütmekle görevlendirildi. 1933 yılında, günümüze kadar Endülüs tarih ve medeniyeti üzerine yapılmış yayımlar arasında ayrı ve önemli bir yere sahip olan *Al-Andalus* dergisinin neşir hayatına atılmasına öncülük etti. Bu derginin idaresini 1944'e kadar hocası Asin Palacios'la birlikte, bu tarihten son sayısının çıktığı 1978 yılına kadar da tek başına yürüttü. 1935'te Madrid Üniversitesi'nin Arap Dili Bölümü öğretim üyeliğine tayin edildi. Bu tayinle birlikte Madrid Arap Araştırmaları Enstitüsü ile de yakın temas kurdu. Madrid'de bulunduğu yıllarda Endülüs kültür tarihi üzerine yaptığı araştırmalara ağırlık verdi. "Bagdad y los reinos de taifas" (*Revista de Occidente*, sy. 43 [Madrid 1934], s. 1-22), "Tres capitulillos del Collar de Paloma" (*Revista de Occidente*, sy. 46 [1934], s. 150-169) ve "Parangón entre Málaga y Salé" (II, *Al-Andalus* [1934], s. 183-196) adlı makale ve kitapları bu dönemde kaleme aldığı eserlerin en dikkat çekici olanlarıdır. 1936-1939 yılları arasında vuku bulan İspanya iç savaşı sonrasında Madrid Üniversitesi ile Madrid Arap Araştırmaları Enstitüsü'nde öğretim üyesi ve araştırmacı olarak çalışmalarına devam etti. 1943'te sunduğu "İbn Zamrak, el poeta de la Alhambra y Un eclipse de la poesia en Sevilla, la época almorávide" adlı tebliğ ile Kraliyet Tarih Akademisi üyeliğine seçildi. Asin Palacios'un ölümü (1944) üzerine Madrid Arap Araştırmaları Enstitüsü'nün müdür yardımcılığına, 1949'da da müdürlüğüne getirildi.

1948 yılında, dikkatini Endülüs tarihi üzerinde yoğunlaştırmış müsteşriklerin en önde geleni olan Fransız E. Lévi-Provençal ile birlikte çalışmaya başladı. *Sevilla a comienzos del siglo XII. El tratado de Ibn 'Abdūn* (Madrid 1948), *Una crónica anónima de 'Abd al-Rahmān III al-Nāsir* (Madrid 1950) ve *El siglo XI en 1.ª persona. Las Memorias de 'Abd Allāh, último rey zirí de Granada, destronado por los almorávides* (Madrid 1981) adlı önemli eserler bu ortak çalışmanın ürünleridir. García Gómez, klasik Arap şiiri yanında müveşşah, hürce ve zeceller üzerinde de ciddi araştırmalar yapmış ve bu şekilde Endülüs edebiyatı tarihine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu konuyla ilgili olarak yazdığı yirmi beşin üzerindeki makale ve tebliğden başka kaleme aldığı *Las jarchas romances de la serie árabe en su marco* (Madrid 1965) ve "Métrica de moaxaja y métrica española" (*Al-Andalus*, XXXIX [1974], s. 1-225) adlı iki çalışma büyük değer taşımaktadır. Ayrıca Ebū İshak el-İlbîrî'nin *Dîvân*'ını (Madrid 1944) neşreden Gómez'in üç ciltlik *Todo Ben Quzmān* (Madrid 1972-1975) adındaki hacimli çalışması ise zecellerin doğuşunu, bu bağlamda müveşşahlardan zecellere olan geçişi ve Endülüs halk şiirindeki lirizmi ortaya koyması bakımından orijinal ve önemli bir eserdir. Onun üzerinde durduğu bir başka konu da Arap atasözleri ve bunların İspanyol atasözlerine yaptığı etkidir. Bu hususta Arap edebiyatının meşhurlarından İbn Hişām el-Lahmî, Ebū Bekir İbn Āsım, İbn Şeref el-Kayrevānî, İbn Liyūn (Lüyūn) ve İbn Abdürabbih'ten söz eden birçok makale kaleme aldı. Bunlar arasında özellikle "Una prueba de que el refranero árabe fue incorporado en traducción al refranero español" başlıklı olanı (*Al-Andalus*, XLII [1977], s. 375-390), işaret edilen tesiri örnekleme yoluyla ele alması bakımından önemli bir çalışmadır.

1958-1969 yılları arasında sırasıyla Irak, Lübnan ve Türkiye'de büyükelçilik yapan García Gómez, İspanya'dan başka Amerika Birleşik Devletleri ile çeşitli Avrupa ve Arap ülkelerinde bulunan pek çok akademik kuruluşun üyeliğine seçilmiş ve bazılarında idarecilik yapmış, ayrıca başta Légion d'Honneur olmak üzere birçok nişan, ödül ve şeref diploması ile taltif edilmiştir (sayısı 200'ü geçen çalışmalarının 1985 yılına kadar yayımlanmış olanlarının tam listesi için bk. Vallvé, VI, 16-28).

BİBLİYOGRAFYA :

Necib el-Akîkî, *el-Müsteşrikkūn*, Kahire 1980, II, 213-215; R. Arié, *España musulmana*, Barcelona 1984, III, 347; E. Terés, "En la Jubilación de Don Emilio Garcia Gómez", *Al-Andalus*, XL/1, Madrid 1975, s. I-VII; J. Vallvé, "En el ochenta cumpleaños de Don Emilio Garcia Gómez", *Al-Qantara*, VI, Madrid 1985, s. 5-28; Tal'at Şahin, "Raḥîlū şeyḥi'l-mūsta'ribîne'l-Esbân: Emîlyū Gârşiyâ Gümîş", *el-Endelüs*, sy. 46, Madrid 1416/1995, s. 35; Soledad Gibert, "Ha Muerto Emilio Garcia Gómez", *Al-Qantara*, XVI, Madrid 1995, s. 217-220.



MEHMET ÖZDEMİR

GARDET, Louis

(1904-1986)

Müslüman-hıristiyan diyalogunun öncülerinden olan Fransız şarkiyatçısı.

Fransa'da dünyaya geldi. Felsefe öğrencisi gördükten sonra Yeni Thomasçı filozof Jacques Maritain'in teşvikiyle Saint Thomas felsefesine, Hindoloji uzmanı Olivier Lacombe'un etkisiyle de Charles de Foucauld'nun fikirlerine merak sardı. Daha sonra Louis Massignon ile tanışarak onun öğrencileri ve yakın dostları arasında yer aldı. 1933 yılında Dominiken tarihinin Fransa'da yer alan, merkezi Ceza-yir'in Oran şehrinde bulunan Fraternité d'El-Abiodh Sidi Cheikh teşkilatına katıldı ve kendisine "Frère (kardeş) Andre" adı verildi. Massignon'un teşvikiyle klasik Arapça'yı öğrenerek çalışmalarını İslâm düşüncesi üzerinde yoğunlaştırmaya başladı. 1937-1939 yılları arasında *Revue thomiste*'te İslâm felsefesi ve tasavvufuna dair yazılar yazdı. Kahire, Tunus, Ceza-yir, Rabat, Şam, Tahran ve Karaçi'ye yaptığı seyahatlerle hem İslâmiyet'i hem de İslâm toplumlarını daha yakından tanıma fırsatı buldu; bu arada birçok müslüman ilim ve fikir adamıyla yakın dostluklar ve ilmî münasebetler kurdu.

Gardet, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Marsilya yakınlarındaki Saint Maximin'de bulunan Dominiken papazlarına mahsus ilâhiyat okulunda ders vermeye başladı; ardından da Toulouse'a giderek öğretim faaliyetini burada sürdürdü. II. Vatikan Konsili kararları yarıncı 1964 yılında Papa VI. Paul tarafından Katolik Kilisesi bünyesinde kurulan Hıristiyan Olmayanlarla İlişkiler Sekreteryası'nın danışmanları arasında yer aldı ve müslüman-hıristiyan diyalogunun öncülerinden biri olarak bu alanda büyük çaba harcadı. Étienne Gilson'un direktörlü-